Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Att erbjuda välfärd i en av Sveriges glesaste kommuner

Älvdalens kommun – en bra bit av Dalarna

Kristian Koivumäki – kommundirektör Älvdalens kommun

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Glesbygdens möjligheter o utmaningar

I mycket glest befolkade kommuner ställs särskilda krav på samhällsplanering och välfärdsstruktur. Hur planerar man förskola, grundskola, hemtjänst och annan kommunal service när avstånden är långa, antalet invånare minskar och resurserna är begränsade? Presentationen tar avstamp i Älvdalens kommun och ger en konkret bild av de avvägningar som krävs mellan tillgänglighet, kvalitet och ekonomi. Fokus ligger på hur verksamheten anpassas till lokala demografiska och geografiska förutsättningar.

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Om Älvdalens kommun

Antal invånare: 6 794 per maj 2026

Yta: 7 143 kvm

Skattesats 22,78 % (Riket 20,69 %)

Tre tätorter: Älvdalen, Särna och Idre.

Besöksnätter: ca 1,5 miljoner

Större arbetsgivare: Kommun Idre Fjäll, Pressmaster

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjielte

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Hur stort är Älvdalens kommun?

- Stockholms län är 6 512 kvm och har ca 2,5 miljoner invånare.
- 7 LÄNDER* i Europa är till ytan mindre än Älvdalens kommun
- Dessa länder har en total yta på 3 593 kvm, dvs hälften av Älvdalen kommuns yta
- De har totalt 1,4 miljoner invånare

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Befolkningsmässig utveckling

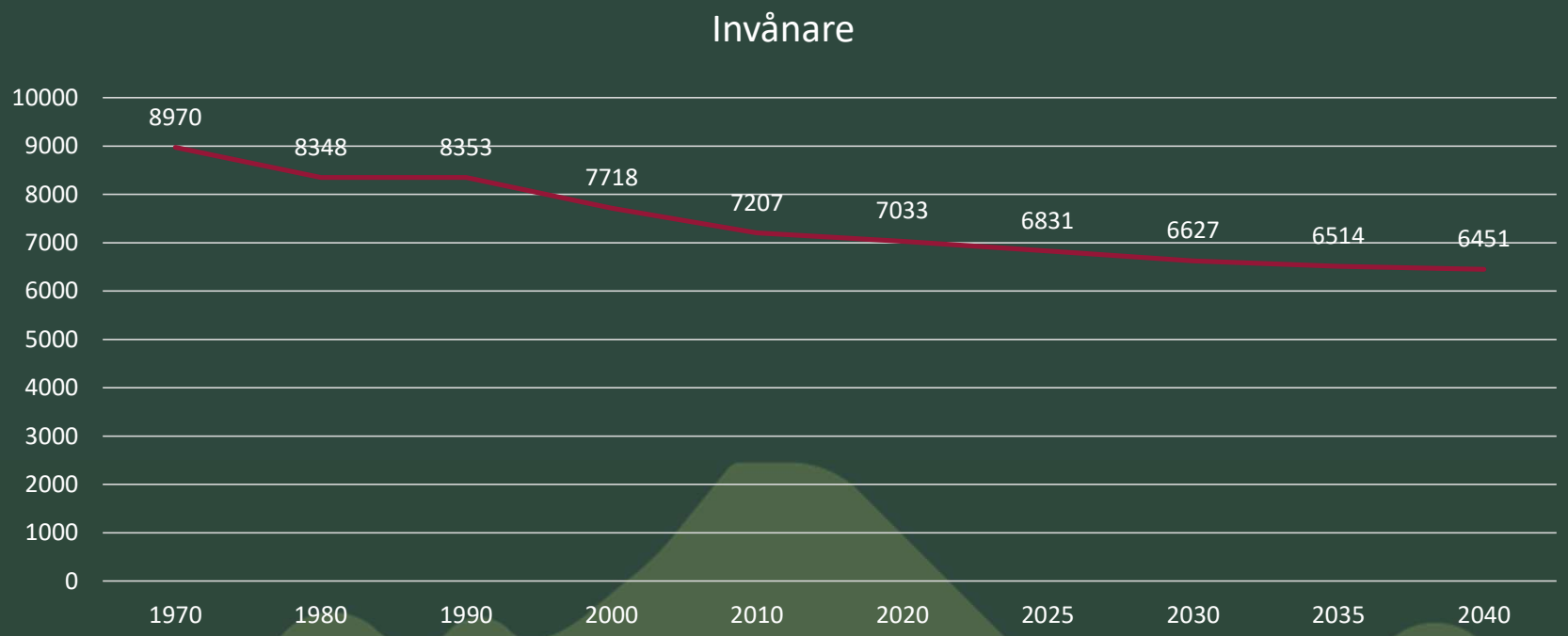

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Demografiskt skifte

- 2026 kan bli året när 80-plussarna passerar antalet grundskolebarn
- Sverige ca 2,5’’ 6-15 år resp 1,4’’ 80+
- 2025 hade 18 kommuner fler 80+ än grsk-barn
- Påverkar stadsplanering, kompetensförsörjning, verksamhet, demokratin, mm.
- 2040: fler 90+ än gymnasieelever?
- ÄK fler särskilda boenden än grundskolor i framtiden?

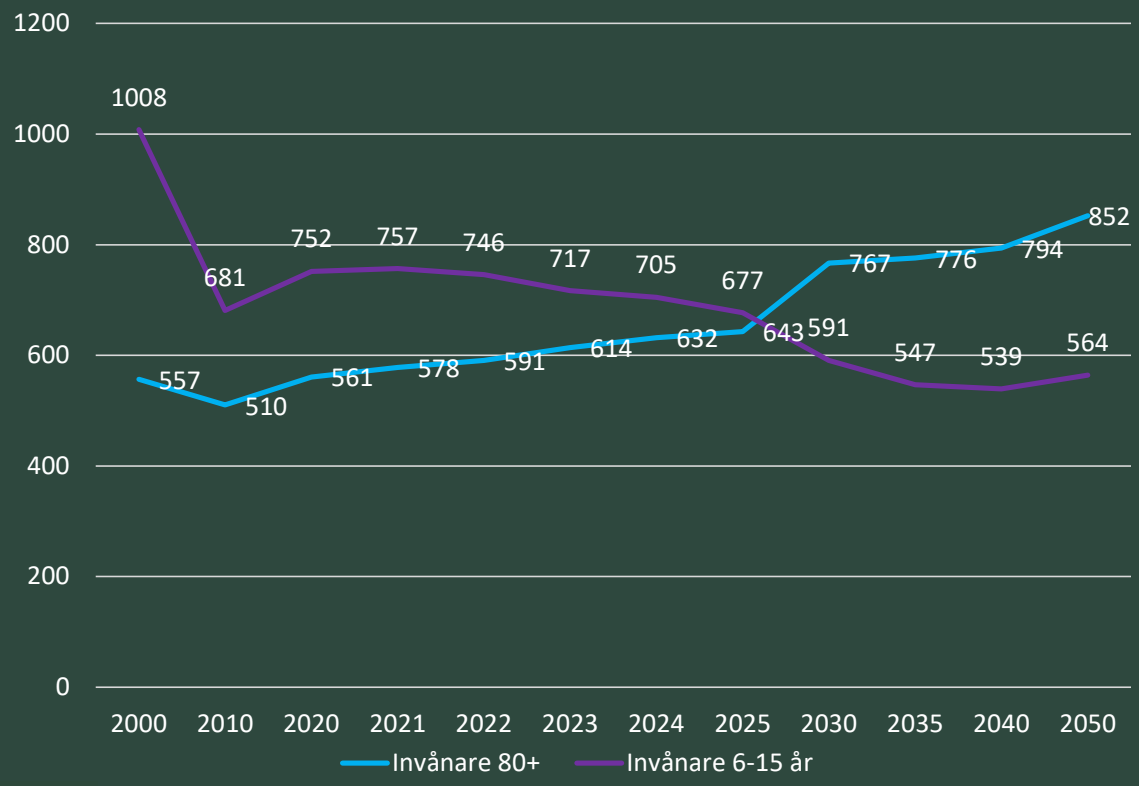

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Födda barn

- Naturligt med volatila födelsetal i liten kommun – vilket ställer stora krav på anpassning och flexibilitet.
- Men trenden är negativ
- I en av våra tätorter har vi 2026 ett (1!) fött barn per augusti– där har

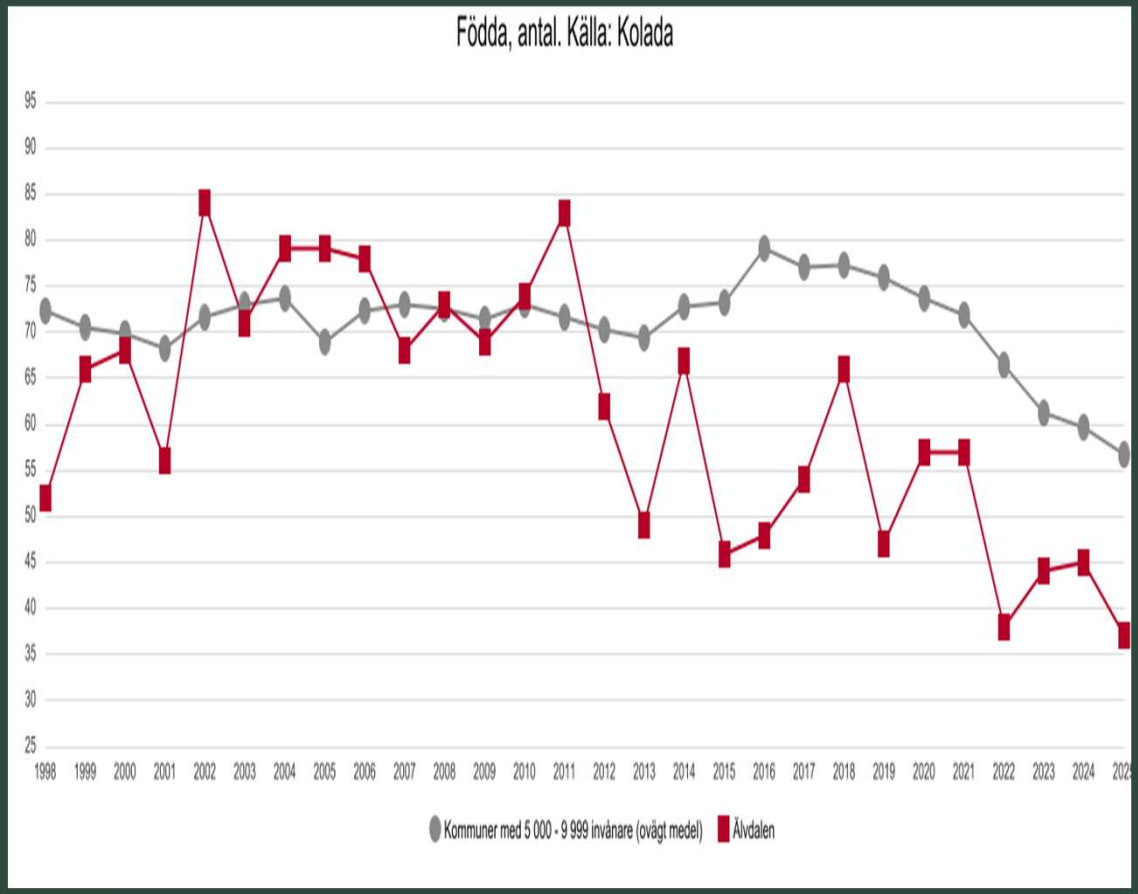

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Skola

En organisation i snabb demografisk omställning – ännu snabbare i Älvdalens kommun

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Gymnasieskola

- Kommunen har en gymnasieskola (Älvdalens utbildningscentrum) inom kommunens gränser – som drivs i bolagsform av Region Dalarna, Älvdalens kommun och skogsnäringen.
- Elever från 87 kommuner. Totalt antal elever 360 st och ökande. O eleverna får jobb!
- Gemensam gymnasienämnd med Mora och Orsa, där skolan finns i Mora.

Skogsgymnasiet
Skogsekonomigym
nasiet
Jakt

Naturvårdsgymna
siet

Bygg &
maskingymnasiet

Äventyrsgymna
siet
AVANTI

Fiskegymnasiet

TRANSPORTGYMNASIET
Transportgymnasiet
TYA 386

Resultat Skolinspektionens elevenkät. Jämförelse med alla åk 2 på gymnasiet (2024).

ÄUC ligger över snittet på samtliga områden.

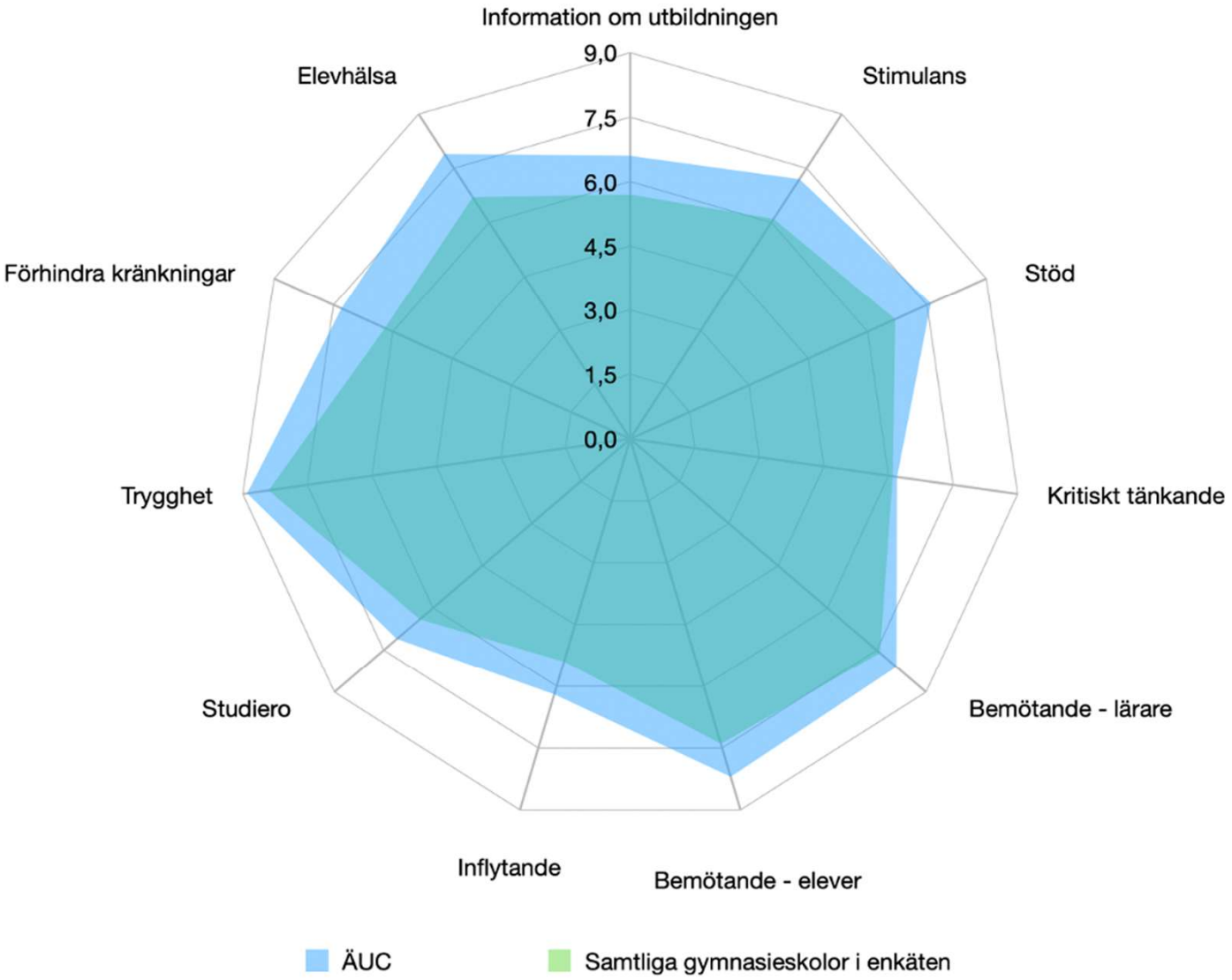

2.1 Examen

Andelen elever vid Älvdalens Utbildningscentrum som tar gymnasieexamen av de som betygsätts i minst 2500 poäng är 98%, vilket ligger över rikssnittet (Fig. 1). Skolans resultat för avgångselever har under flera år legat över riksgenomsnittet.

Fig. 1. Andel elever med gymnasieexamen av de som är betygsatta i minst 2500 poäng. Statistik från SIRIS.

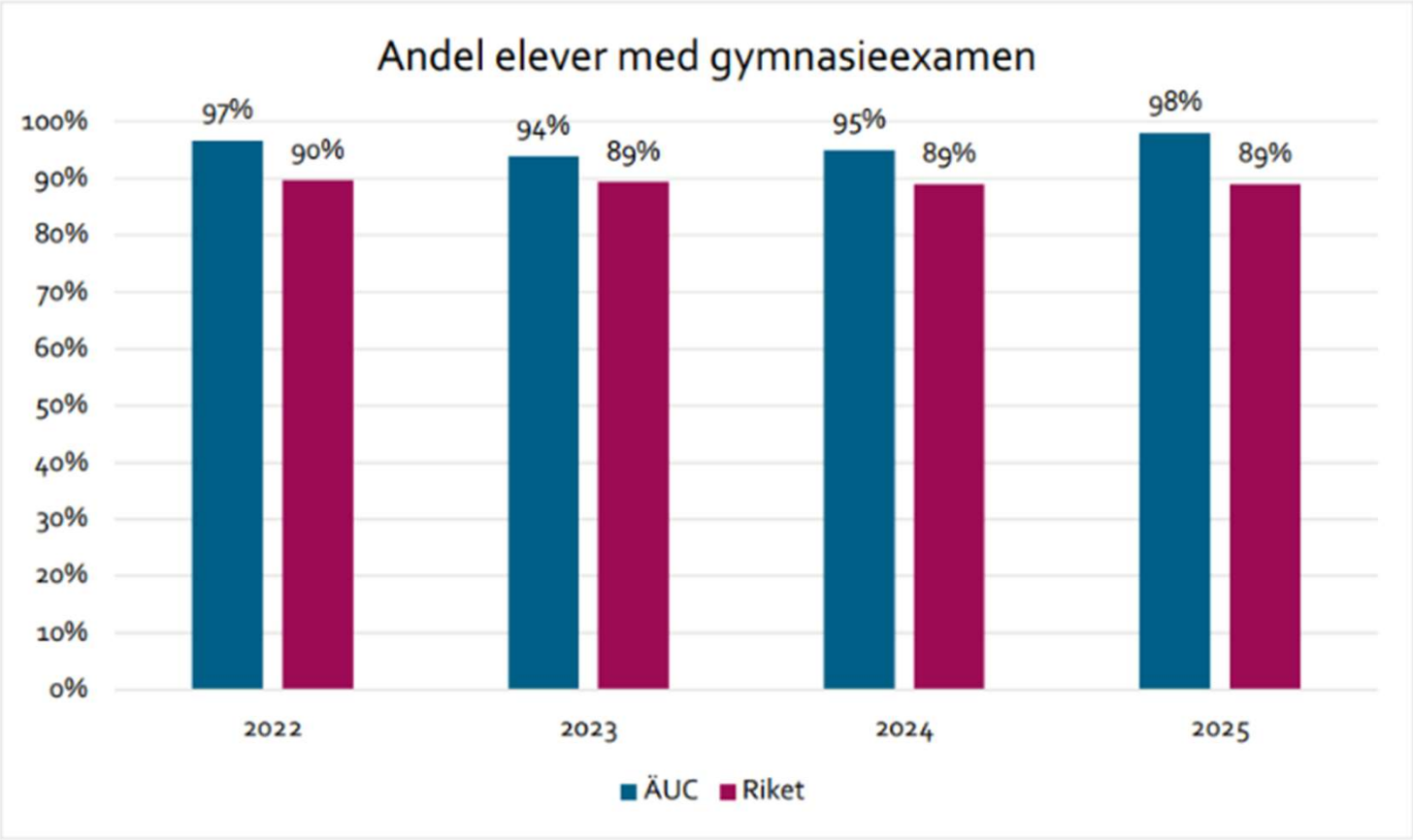

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Grundskola

- Kommunen har redan lagt ner sk byskolor
- 4 st tätortsskolor kvar
- Men hur definiera tätort - enligt befolkningens syn?
- Statliga krav och detaljstyrning – ännu större utmaningar för glesa kommuner

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjielte

En allt högre lärartäthet

Bland annat pga utmaningar med ställa om till färre elever, men samma geografiska yta
krävs stora tröskeleffekter för att ställa om – kommuner med många elever kan slå ihop klasser, skolor, mm. I en till ytan stor kommun med få elever så är marginalbesparingen av 10 % färre elever ibland noll. 10%=70 elever, det kan alltså bli 7 elever per ÅK fördelat på 4 st skolor.
2018 efter ”flyktingåren” så hade ÄK samma lärartäthet som riket. Efter det har elevantalet succesivt minskat.

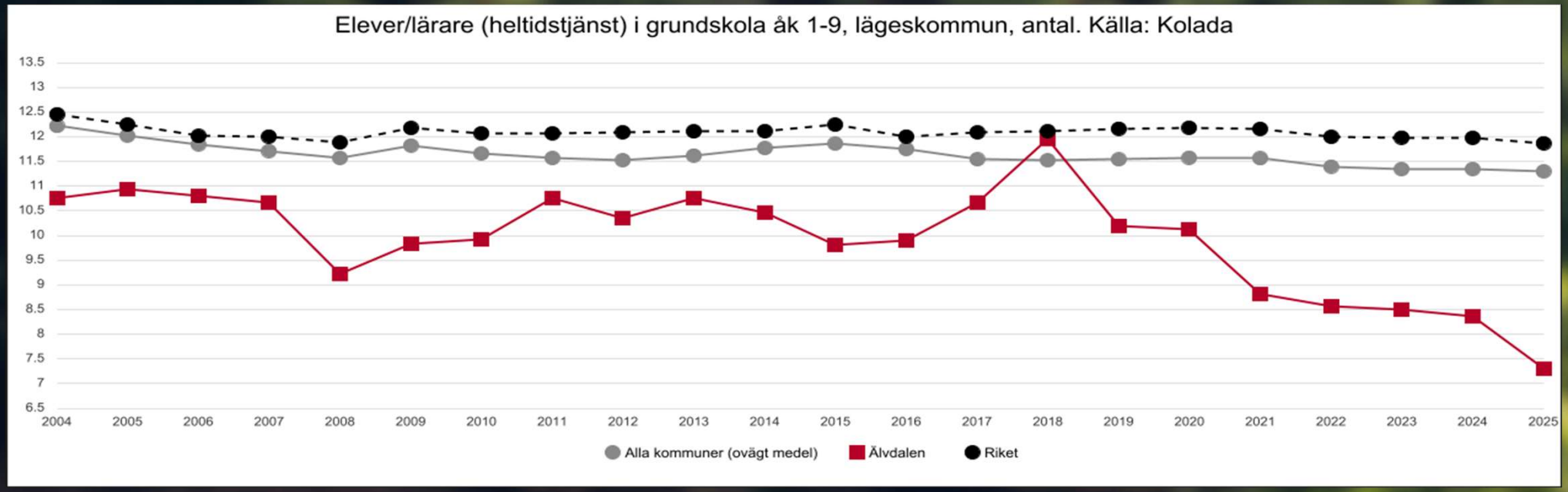

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Sveriges högsta lärartäthet

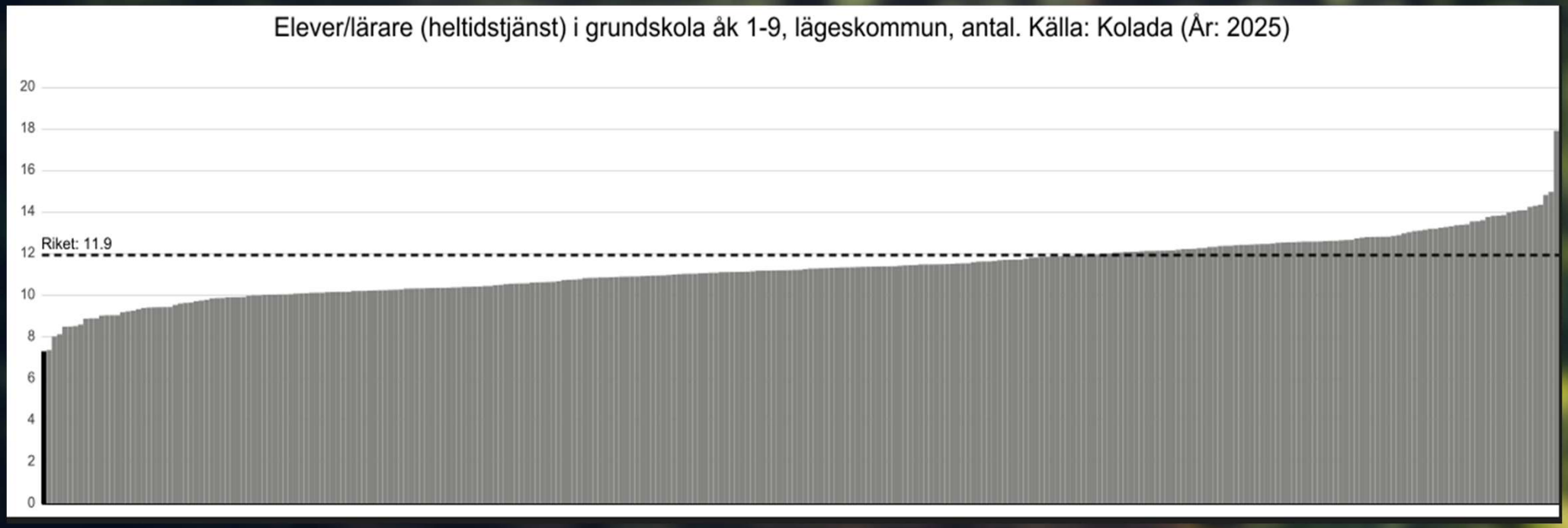

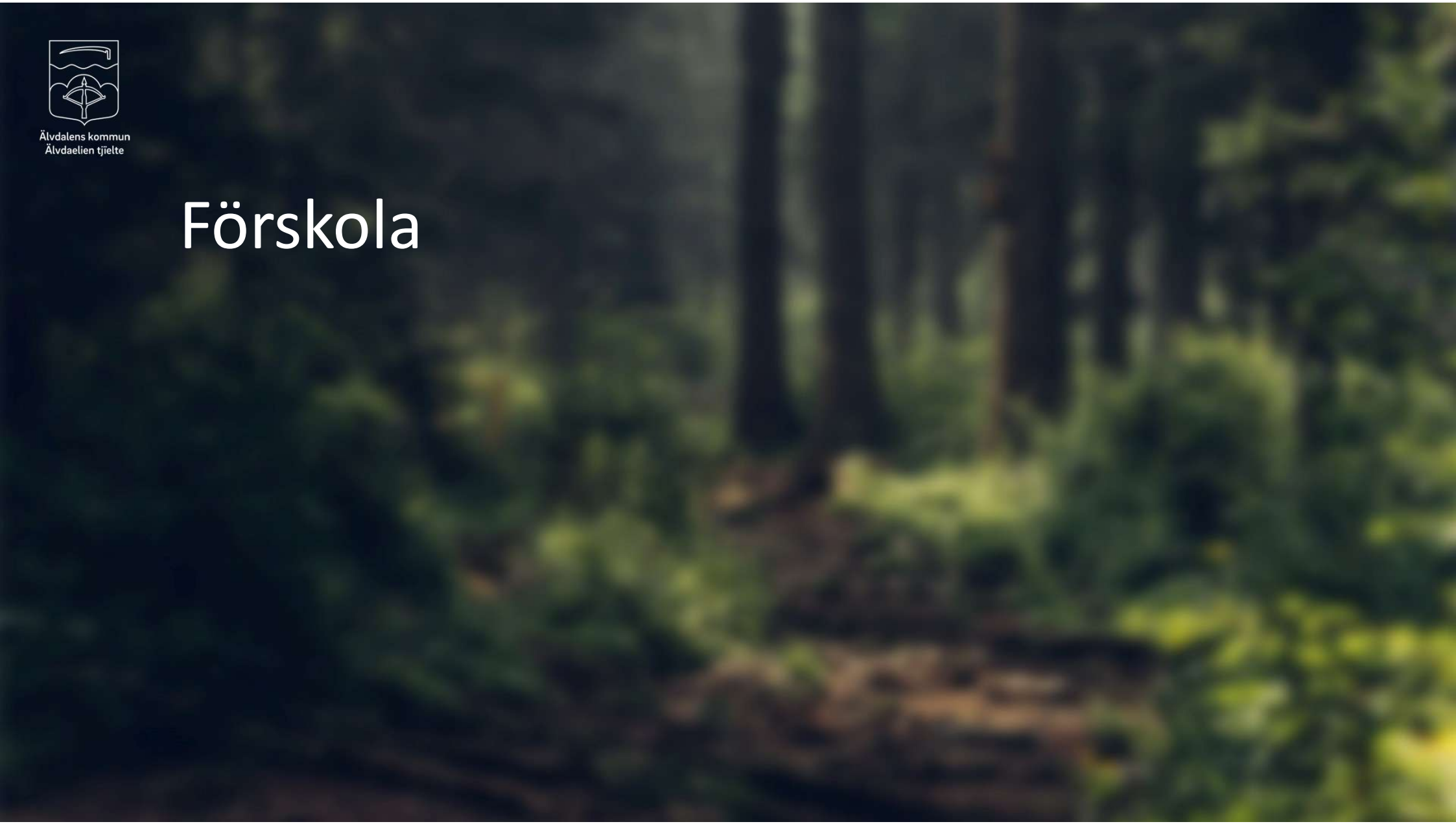

Förskola

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Förhållandevis hög personaltäthet även inom förskolan

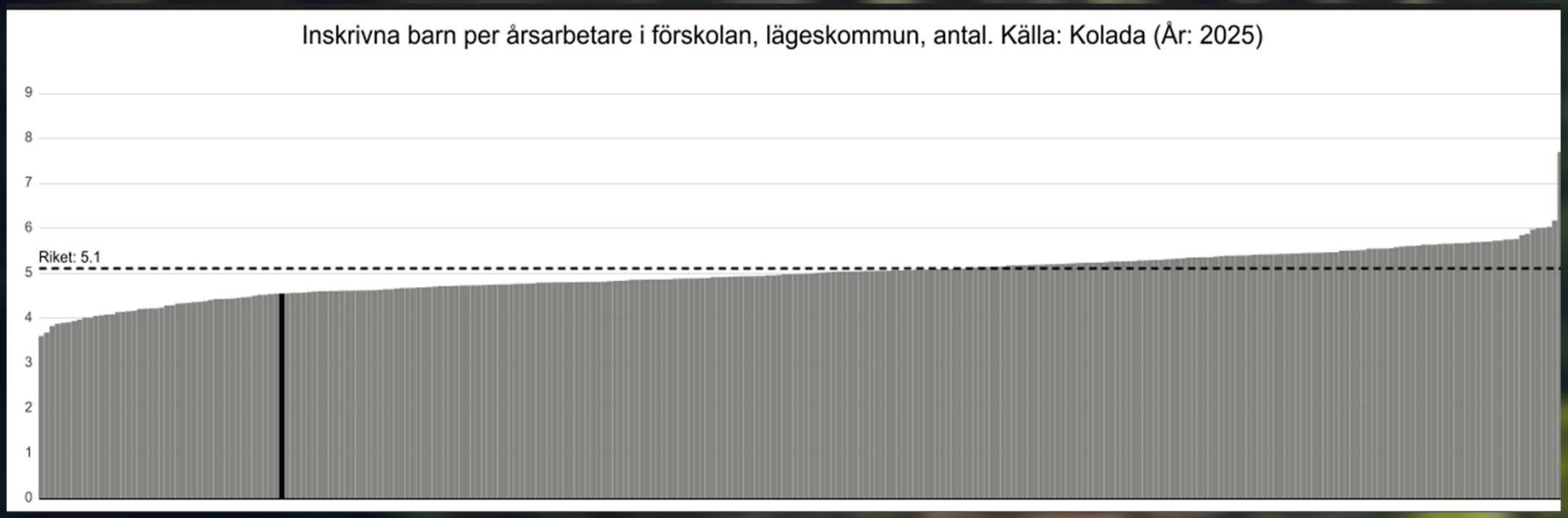

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Anpassning

Hittills har förskolan varit lättare att ställa om – bla stängdes en förskola i kommunens största tätort 2025

Men kommer bli lite svårare framöver, spec på våra två mindre tätorter då det bara finns en fsk/ort. Även om verksamheten stänger enstaka avdelningar så förblir lokalkostnaderna då vi inte kan hyra ut del av förskolelokal.

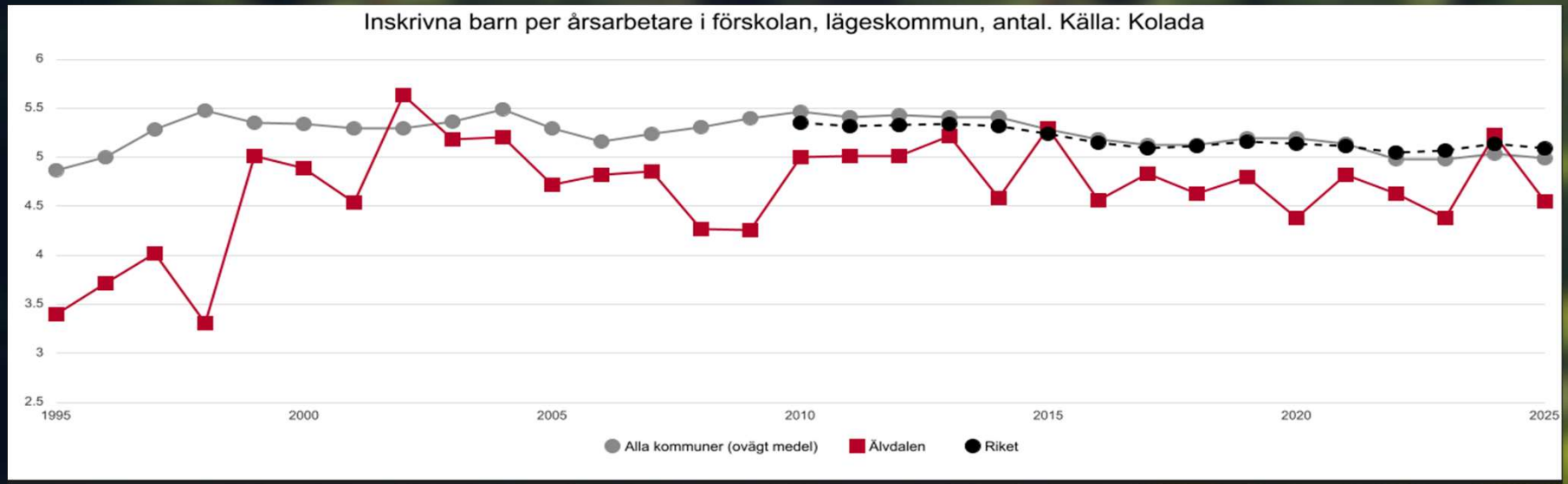

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Barngruppernas storlek är ungefär som riket, men sannolikt minskande

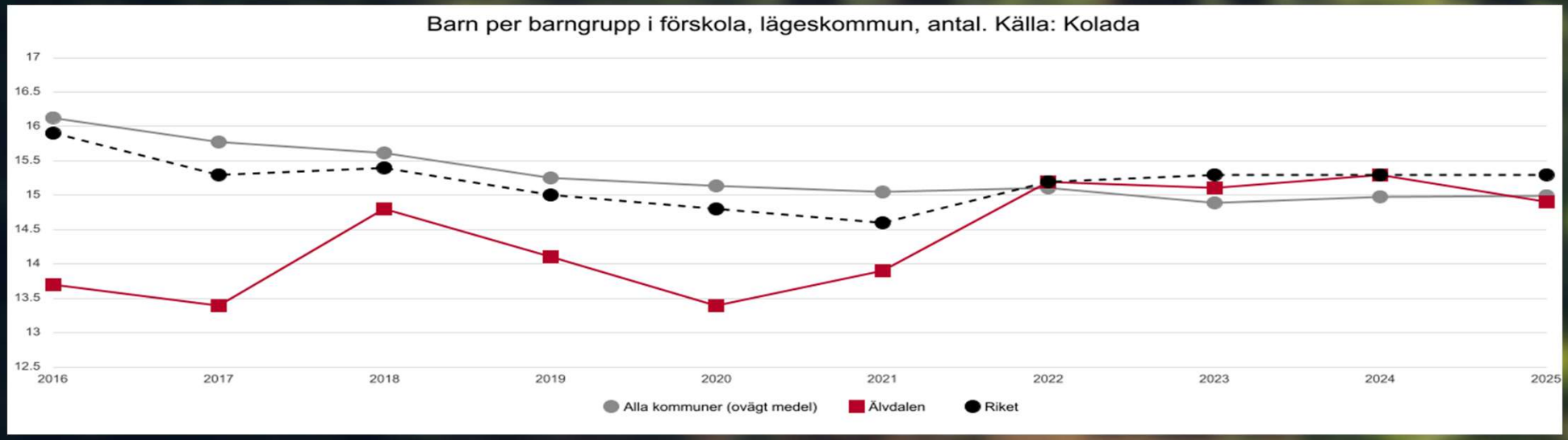

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Äldreomsorg

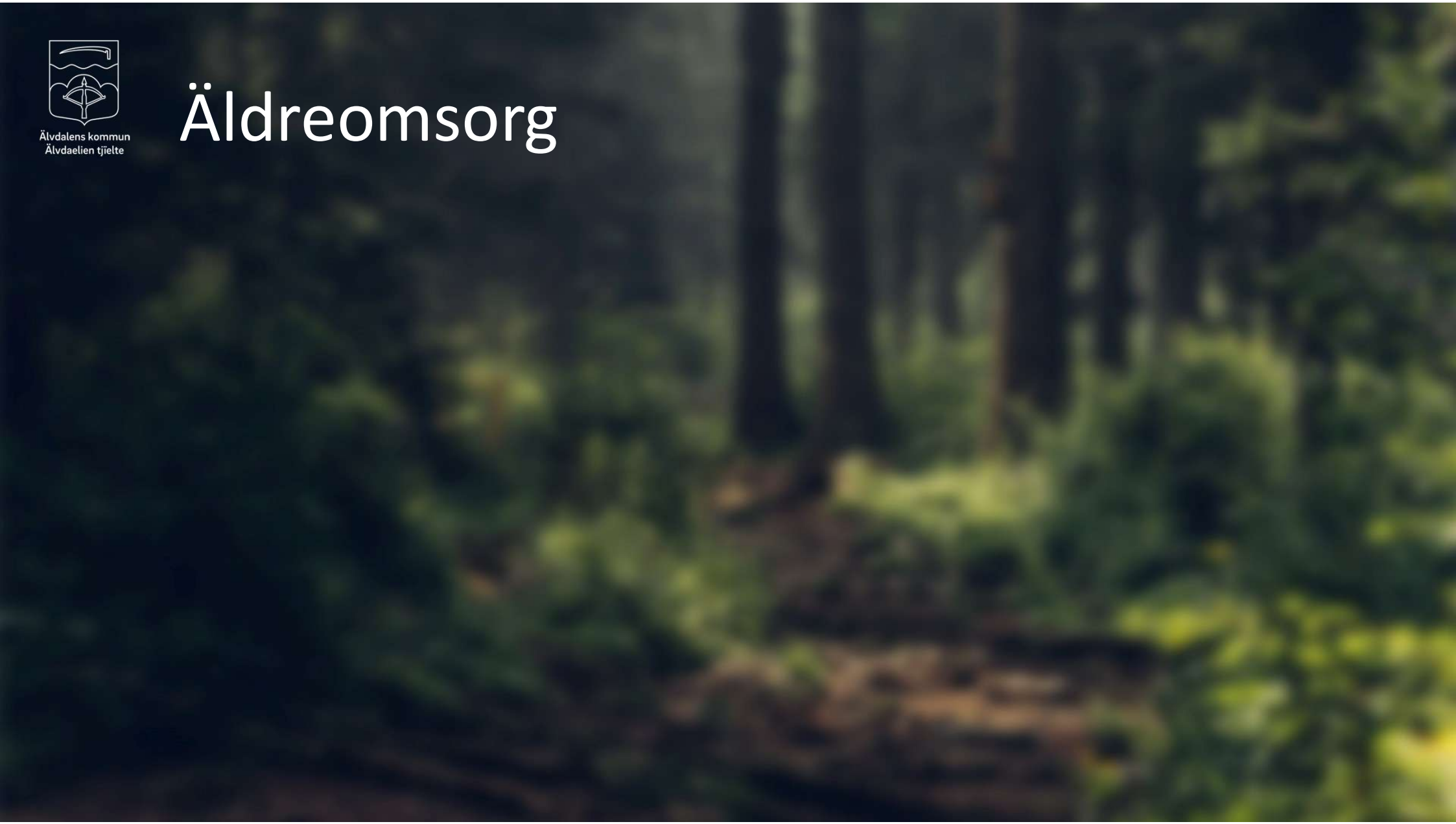

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Några medskick från förvaltningschefen

Förutom att hemtjänsten åker 110 000mil per år så...

- I glesbygden präglas arbetet med välfärd och förebyggande insatser av flera utmaningar. Det begränsade antalet invånare innebär en mindre skattebas.... vilket leder till begränsade resurser för exempelvis folkhälsoprojekt, socialt stöd och insatser för barn och ungdomar. Personalbrist är vanligt, särskilt inom socialt arbete, sjukvård och skola.
- Det är svårt att rekrytera och behålla undersköterskor, sjuksköterskor och annan vårdpersonal eftersom många söker sig till större städer där serviceutbud och karriärmöjligheter är fler.

Konsekvens: Den kvarvarande personalen behöver/får ofta ta ett bredare ansvar, vilket minskar möjligheten till systematiskt förebyggande arbete.

- De geografiska avstånden är stora, vilket försvårar arbetet med att skapa mötesplatser, trygghetsskapande insatser och uppsökande verksamhet. Att nå invånarna kräver både tid och resurser, speciellt när det gäller barn och unga. Begränsat antal fritidsgårdar, föreningar och sociala sammanhang försämrar möjligheterna till organiserat förebyggande arbete, vilket kan påverka ungdomars hälsa negativt.
- Samarbetsmöjligheterna är också färre än i tätorter, eftersom antalet aktörer såsom frivilligorganisationer, företag och föreningar är begränsat. Avstånden mellan hem, vårdcentraler och särskilda boenden innebär dessutom att vårdpersonalen behöver lägga mycket tid på resor, vilket kan göra det svårare att snabbt ge stöd till dem som behöver det.
- En digital klyfta råder i många glesbygdsområden. Många förebyggande insatser kräver digital närvaro eller tillgång till ny teknik, men bredbandsutbyggnaden kan vara bristfällig och digital kompetens är inte alltid självklar.

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

- Demografin utgör ytterligare en utmaning - Glesbygdskommuner har oftare en större andel äldre invånare, vilket ökar trycket på äldreomsorg och sjukvård, samtidigt som antalet unga som kan arbeta och bidra till kommunens intäkter minskar.
- Trots en mindre skattebas måste glesbygdskommunerna ändå erbjuda samma lagstadgade välfärdstjänster som tätorter, något som skapar stora ekonomiska påfrestningar.

Konsekvens som vi ser: Det lilla befolkningsunderlaget och en svagare lokal arbetsmarknad gör det dessutom svårare att investera i nya välfärdslösningar eller utveckla befintliga verksamheter.

- Rekryteringssvårigheter är påtagliga i dessa områden, då mindre kommuner konkurrerar med både nationella och internationella arbetsmarknader om personal, och attraktionskraften är ofta lägre för högutbildad arbetskraft.
- Att införa och utveckla nya arbetssätt, som digitala vårdformer, stöter ibland på hinder i form av dålig infrastruktur, skepsis mot förändring och bristande utbildning.
- Särskilt för kommunal sjukvård innebär samarbetet med regionernas primärvård och specialistvård ytterligare utmaningar, då organisatoriska gränser och bristande samordning blir extra tydliga i glesbygd.
- Det kan därför vara svårt att erbjuda lika hög kvalitet och tillgänglighet på välfärdstjänster och sjukvård som i urbana områden, vilket leder till risk för ökade skillnader i livsvillkor och ojämlik vård

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Kompetensförsörjning

- Vi provar olika lösningar – ex har vi haft specialpedagog som bott i annat län. Vi har anställt en processledare för samverkan med 5 st andra kommuner där de som sökte fick välja arbetsgivare bland oss 6 st kommuner.
- Väldigt mycket samverkan speciellt med Mora och Orsa: Gymnasium, IT, Lönehantering, upphandling, VA, avfall, social myndighetsutövning och även samverkan med andra kommuner inom räddningstjänst, överförmynderiverksamhet, alkoholhandläggning samt att vi tittar på nya områden. Även interreg projekt tillsammans med två norska kommuner samt Malung-Sälen.
- En fördel är att kunna utbilda personal och att de stannar i större utsträckning än i mer tätbefolkade områden.

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Utbildningsnivå

- Låg andel högutbildade, vilket också speglar arbetsmarknaden
- Men innebär utmaningar inom de områden där det krävs
- O andra sidan relativt låg andel lågutbildade

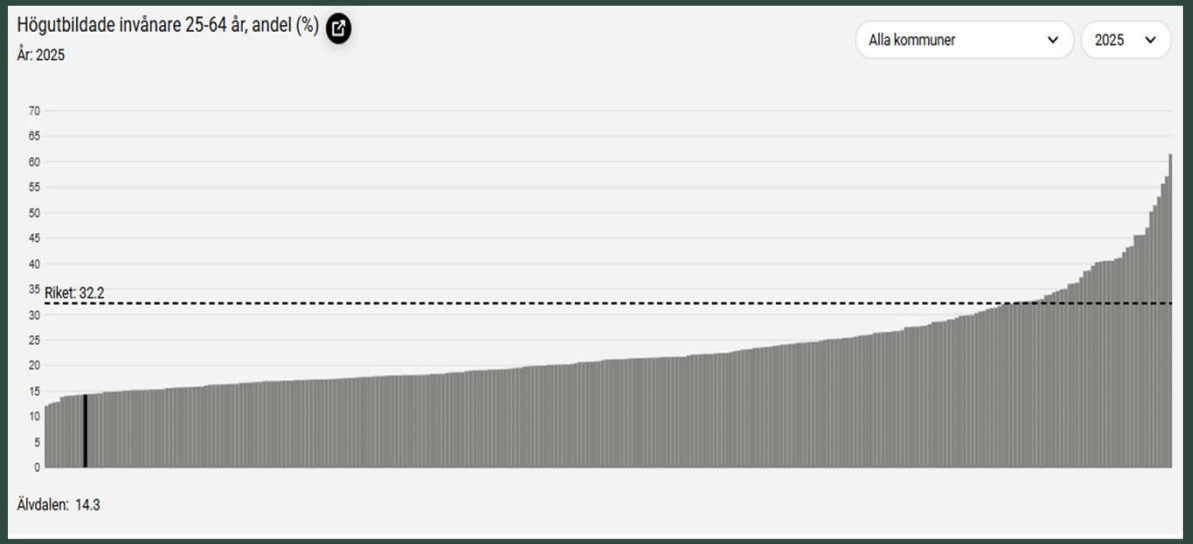

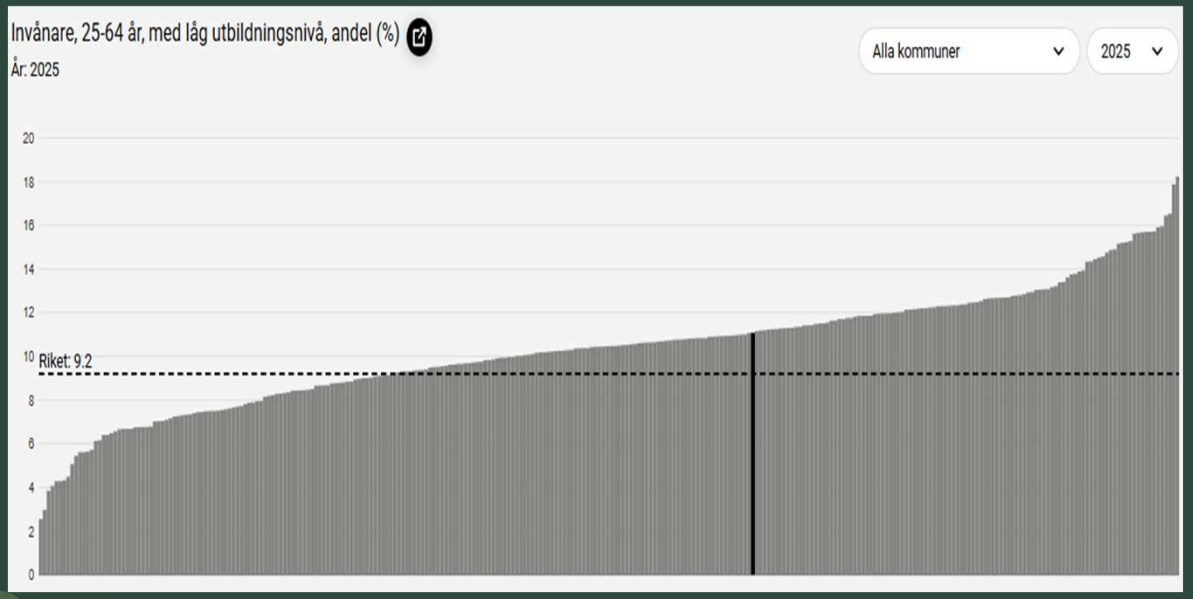

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Lojal, men åldrande personalgrupp

Ofta svårt att hitta personal – men när vi väl hittar personal så stannar de ofta länge, förutom cheferna..

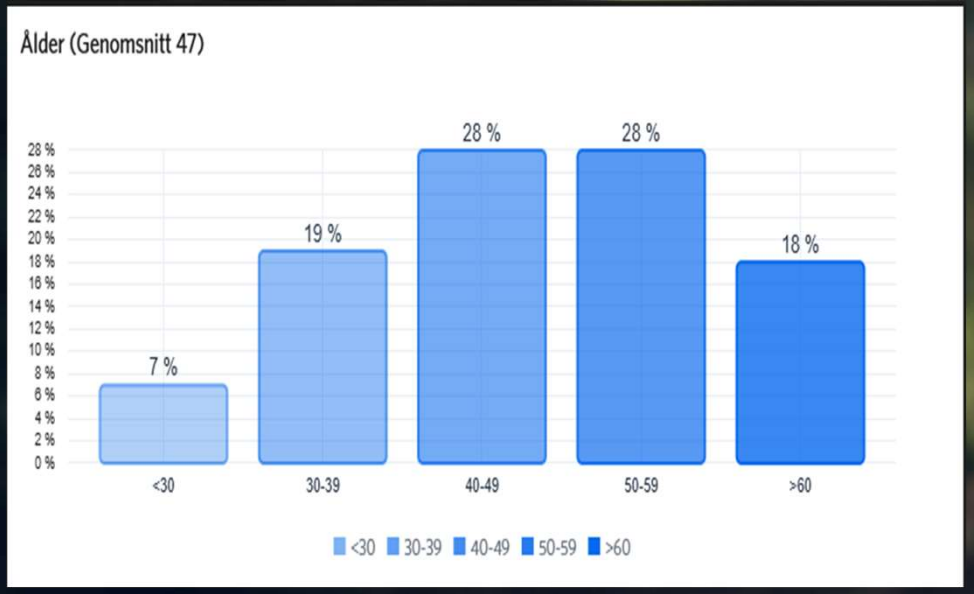

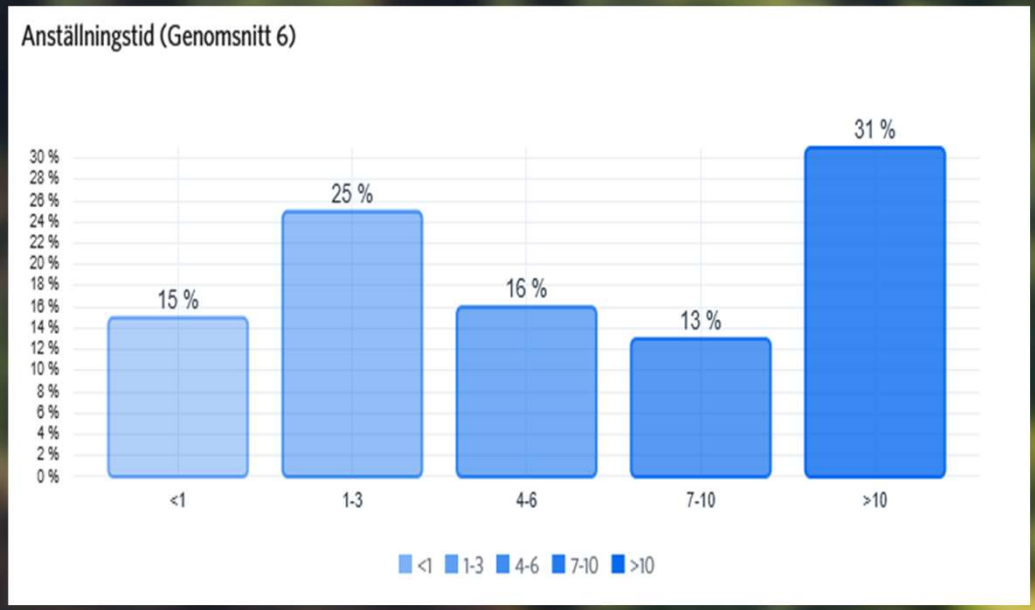

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Behörighet i grundskolan

- Låg andel behöriga. Men faktiskt rätt många utbildade. Men våra lärare undervisar i många ämnen och kan då vara obehöriga i ett av sina ämnen

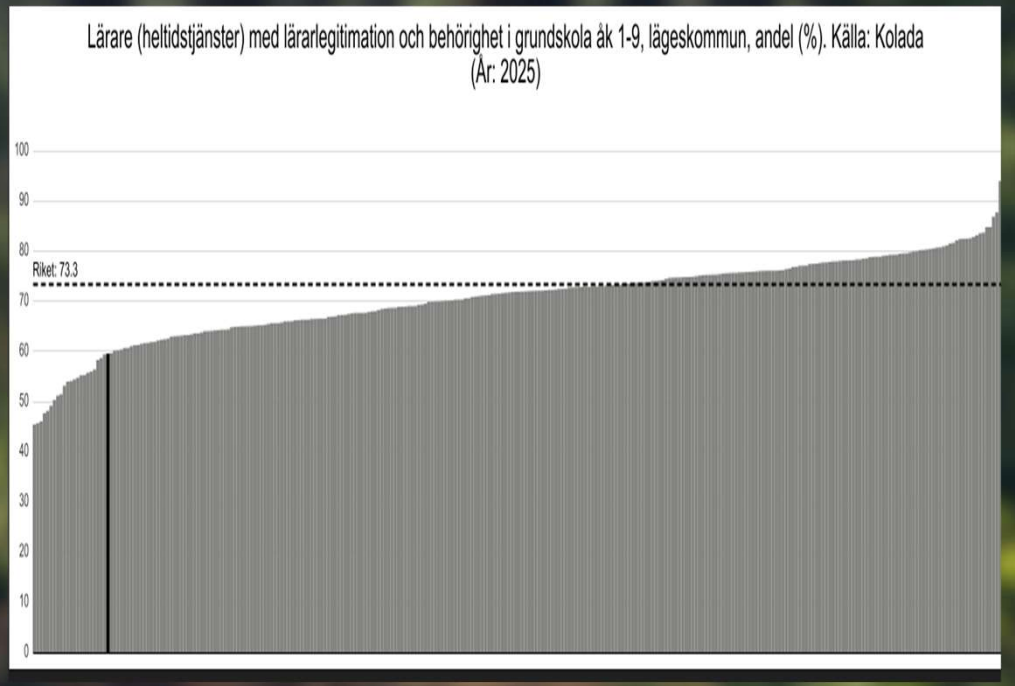

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Förskolan

- Just här inte en landsbygdsutmaning, utan många större kommuner där det ser värre ut.
- Vi vill ha fler fsk-lärare o utbildar bla på distans i samverkan.

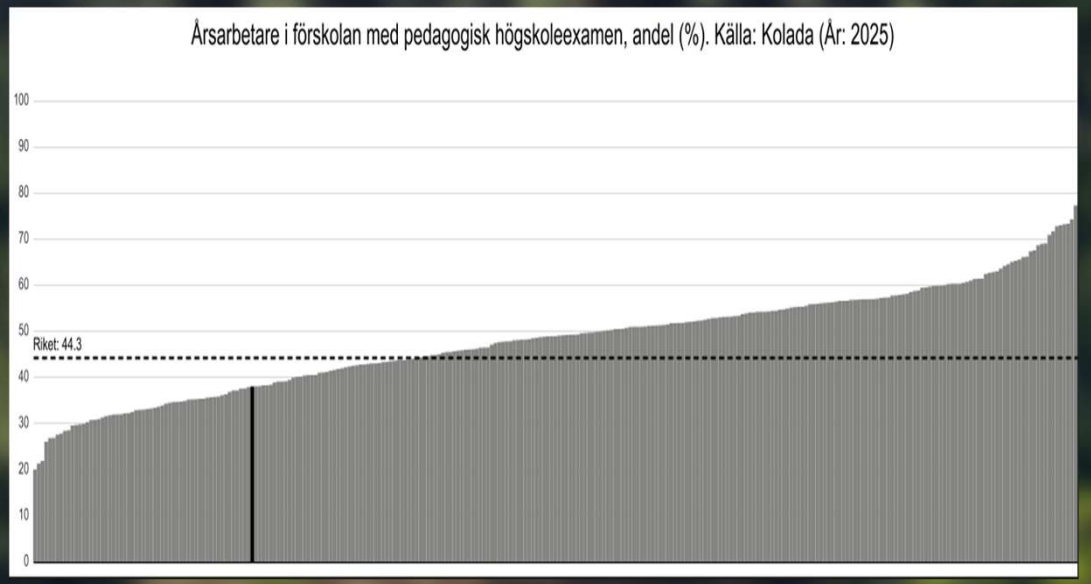

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Infrastruktur

Vatten: 350 km vattenledningar & 21 vattenverk

avlopp: 360 km avloppsledningar och 11 avloppsreningsverk

Stadsnät: 800 km kommunägt

Idres VA-infrastruktur byggs ut för att klara Faluns invånarantal – som följd av besöksnäringen

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Tillgänglighet

- Stor politisk prioritering på frågan
- Vilket innebär: för- och grundskola, bibliotek, simhall, tillagningskök, kommunkontor på alla tätorter samt säbo på 2/3.
- Kräver dock mycket personal och leder ibland till ökad sårbarhet. Även svårt med specialistfunktioner när det krävs inom ex skola och vård
- Kommunens lokalkostnaderna är höga inom all verksamhet
- Koncernen äger i princip alla sina verksamhetslokaler – stor rådighet, men samtidigt stannar kostnaderna i koncernen även om kommunen lämnar en verksamhetslokal.
- Ofta utmanande att hitta andra hyresgäster – framförallt utan större ombyggnationer.

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Slutord

1. Demografisk omställning pågår, men ytan förblir densamma, uppdragen blir fler o mer omfattande, resurserna i form av befolkning, personal och pengar minskar samtidigt ökar antalet besökare samt deras krav
2. Stort engagemang och lojalitet hos personalen samt mycket samverkan med andra kommuner
3. Organisatoriska gränser inte lika viktiga som i större kommuner
4. Flexibel organisation både i verkligheten och i kartan (en nämnd och en förvaltning)

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjïelte

Frågor

Tack för att du har lyssnat

Kristian.koivumaki@alvdalen.se